

แพรวาฝ้ายแดงยอด

Prae-wa Fai Dang-yo (Red Cotton Prae-wa)

บุญชัย ทองเจริญบัวงาม
Boonchai Tongcharoenbuangam

แพรฯฝ้ายแดงยอด

Prae-wa Fai Dang-yo (Red Cotton Prae-wa)

บุญชัย ทองเจริญบัวงาม

Boonchai Tongcharoenbuangam

?

นราธิศิริธรรมเนียมของชาวผู้ไทย (ภูไท) ชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานอาศัยทำกิน แอบเทือกเข้าภูพาน ผ้าทอเป็นหนึ่งในปัจจัยชาวบ้านสตรีชาวผู้ไทย ถักทอขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันและเพื่อเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 และถือเป็น jarit ของภูไทในหมู่สังคมชาวผู้ไทย ที่ต้องยึดถือปฏิบัติและสืบทอดมาจากปู่ย่าตายายมาหลายชั่วคน

ในอดีตหรือขอนบวิถีของลูกผู้หญิงชาวผู้ไทย ทุกคน จะต้องเรียนรู้การทอผ้ามาจากการผู้เป็นมารดาถือเป็นหน้าที่หลักก่อนการออกเรือน มีครอบครัว จนมีคำพูดติดปากว่า “ลูกสาวบ้านไหนต่ำหูกಥอผ้าเก่งก็จะเป็นที่หมายปองแก่ชายหนุ่ม”

For tradition and custom of Pu-thai people (Poo-thai), an ethnic evacuated to settle down in Pu-pan Hill, the woven cloth was a factor woven by Pu-thai Ladies to be sued in their daily life as well as one out of four factor, and tradition and custom for practicing in Pu-thai Society to be focused on and inherited from grandfather-grandmother by many generations.

In the past or custom of every Pu-thai Lady, one had to learn how to weave from mother as her major responsibility before getting married for family until one was accustomed to using a word or expression

สตรีชาวผู้ไทยบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ กับผ้าแพรฯฝ้ายแดงยอดมาก แห่งแผ่นดิน ภาพถ่ายรายปี พุทธศักราช 2525

Five Pu-thai Ladies at Ban-pone, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province, dressed with Prae-wa Fai-dang-yo (Red Cotton Prae-wa), the land inheritance. The photograph was taken in 1982.

ดังนั้น การทอผ้าในสังคมของชาวผู้ไท จึงถือเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของแม่ครีเรือน ตามอุดิต ของคนอีสานโบราณว่า “เมื่อเสร็จ หน้านา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก” และในบทวรรณกรรมของชาวอีสานในเรื่อง “พญา คำกองสอนไฟร์” ผลงานของพระอธิการนุวัตร (เขมารีเ并不是很) ได้กล่าวไว้ว่า

“แม่ถูง ให้ชี้แจ้งไว
ต่ำทุกขิดใหม แท่นอ
พอสอนล้า ให้ลั่งสอนการเหยย่า
แบงโตม้อน กินนอนบีบอน
เข็ดล้านมอนให้กัวง ประสงค์ให้
ปลูกหม่อน”

that “Any one’s daughter who could weave cloth skillfully, she would be liked by the young man.”

Therefore, cloth weaving in Pu-thai Society was a characteristic of good housewife in the past of Esan People that “Finishing the farm season, the women would weave cloth, the men would hit the hot steel.” In addition, in Esan people’s literature titled “**Praya Kamkong teaches his citizens,**” the performance of Praya Ariya-nuwat Kemajaree Tera (Senior Buddhist Priest) stated that:

“Ladies, you should know how to weave Silk Kid (Weft Brocade),

Father teaches his daughter to do housework,

*Pang-to-mon, to eat and live,
To do garden work to broaden the mulberry garden for growing the mulberry trees.”*

การทอผ้าคุณสมบัติสำคัญ ของการเป็นสตรีผู้ไทที่สมบูรณ์แบบ

Cloth weaving is a major characteristic of Perfect Lady.

แพรва ถือเป็นผ้าทอที่ถือได้ว่าเป็น เพชรเม็ดเงก หรืออาจจะเป็นมรดกตกทอด ของชาวผู้ไทยโดยเฉพาะก็ว่าได้ ชาวผู้ไทยใน ตำบลบ้านปูน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้มีทักษะความรู้ความสามารถในการทอ แพรва เป็นอย่างยิ่ง ผ้าแพรવาก็เป็นผ้าทอ ที่มีเทคนิคในการทอผสมผสานระหว่าง การเก็บขิดผสมกับการเกาะลาย (จก) มี กระบวนการทอที่ซับซ้อนยุ่งยากมากมาย ในการทอ กว่าจะได้แพรวนหิ่งผืนจะต้อง เสียเวลาในการทอนานนับแรมปี

ช่างทอผ้าชาวผู้ไทยที่จะทอแพรવาก็ได้ จะต้องมีทักษะความรู้ความสามารถที่เป็นเดิศ เพาะเทคนิคการทอ (ต่ำแพรва) ต้องค่าว่า หน้าลายลงแล้วใช้เทคนิคเกาะลาย (จก) เป็นช่วงๆ สลับสีสลับดูกตามแต่ใจช่างทอ ซึ่งผู้ท้องไม่สามารถมองเห็นลายที่สมบูรณ์ ด้านหน้าได้เลย เนื่องจากลายถูกคลุมไว้หน้า ลง หากจะดูต้องใช้กระจกเงาส่องดูถึงจะเห็น ลวดลาย

Prae-wa was a woven fabric like **remarkable diamond** or Pu-thai people's inheritance especially Pu-thai people in Ban Pone, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province. They obtained knowledge and competency in Prae-wa Weaving. Prae-wa Cloth was a woven fabric including the combined techniques between Kid (Weft Brocade) and Design (Jok). The weaving processes were very complex and difficult. To get a piece of Prae-wa, the weaver had to weave for years.

Pu-thai weavers, who would be able to weave Prae-wa, had to obtain excellent knowledge and competency since weaving technique (Tam Prae-wa), the weaver had to overturn the design and use Ko Lai technique (Jok) intermittently, alternate the color or design by weaver. The weavers were not able to see the front design at all. If they wanted to see it, they had to use the mirror to see the design.

ผ้าแพรวาสร้างลวดลายด้วยเทคนิคจากหิ่ง ขิดสลับสี (Supplementary Weave)

Prae-wa Cloth is created the design by alternated color of Jok or Kid (Supplementary Weaving).

แพรวาโบราณที่เรียกว่า “ผ้าฝ้ายแดงyo” ในความหมายตามที่เคยสัมผัสและสอบถาม กับผู้เช่าชาวผู้ไทย อายุ 90 ปี เคยเล่าให้ข้อมูล ไว้ว่า ทำไม่ถึงเรียกผ้าทอว่า “แพรแดงyo” หรือฝ้ายแดงyo นั้นหมายถึง ผ้าทอประเภท แพรวา หรือแพรขิด (แพรตุ่ม) แพรวน ที่ใช้ เส้นยืนจากฝ้าย (ฝ้ายในสมัยก่อนสั่งเข้าจาก เวียดนาม ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามายังฝั่งนครพนม และมุกดาหาร ซึ่งย้อมสีแดงมาแล้ว) ทำให้ มีหลักฐานจากคำบอกเล่าและศึกษาต่อไปได้ว่า สีแดงที่ย้อมฝ้ายนั้นมาจากอะไร และแล้ว ก็มีคำตอบจากผ้าโบราณเหล่านั้นว่า สีแดงที่ ย้อมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นสีก้อนที่ผลิตขึ้นใน เมืองจีน ซึ่งเวียดนามในสมัยนั้นจะนิยมติดต่อ ค้าขายสินค้ากับจีนเสียส่วนใหญ่ จึงทำให้มี การสั่งซื้อสีก้อนสำหรับย้อมเส้นใยเข้ามา ย้อมเส้นใยฝ้ายในเวียดนาม แล้วส่งเป็นสินค้า ออกขายทั่วไป ซึ่งท่อนิยมนำมาทำเป็น เครื่อยืนในการทอผ้า ถือเป็นวัตถุดีที่ดีที่สุด ในสังคมวัฒนธรรมการทอผ้าใช้สมัย 150 ปี ก่อน ส่วนลดลายจะนิยมเกาะลาย (จกลาย) ด้วยไหมตึงจะใช้ไหมบ้านที่ขาวเลี้ยงเองหรือหา ซื้อได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีภาษาที่พูดติดปากว่า “แพรแดงyo” ก็คือแพรพื้นฝ้ายยอไหม หรือ แพรพื้นฝ้ายยอดอกไหมนั่นเอง

นี่คือคำบอกเล่าของชาวบ้านโน้น ที่เผยแพร่ ข้อมูลในกรณีศึกษาที่น่าสนใจยิ่งนัก เนื่องจาก ในปัจจุบัน นักวิชาการบางคน เข้าใจว่า แพรวา แดงyo หรือแพรฝ้ายแดงyoโบราณนั้นย้อม จาก รากยอดป่า ซึ่งเมื่อสืบค้นถึงต้นตอแล้ว รากยอดป่าไม่สามารถย้อมเส้นฝ้ายให้สีแดงสด ขนาดผ้าแพรวาได้ (จากการทดลอง/สอบถาม ซ่างทอ) ผนวกกับบริเวณที่อุษาภูพานหรือ แถบแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ถึงแม้จะ มีต้นยอดป่า แต่เมื่อนำมาย้อมเส้นฝ้าย จะให้ สีเหลือง/อมส้ม เท่านั้น ไม่สามารถให้สีแดง ได้เลยแม้แต่นิดเดียว

The ancient Prae-wa called “Pa

Fai Dang-yo,” the meaning by touching and asking Pu-thai aging, 90 years old, informing that why the woven cloth was called Pa Dang-yo, it referred to woven cloth like Prae-wa or Kid (Prae Toom), Prae Mon using the Warp from cotton (the former cotton was imported from Vietnam crossing the river to Nakonpanom and Mookdahan, it was dyed in red color). So, there were evidences from one's telling and further studying where the red color for dyeing the cotton came from. Then, there was the answer from those kinds of ancient cloth that most of obtained red color would be a lump of dyestuffs being produced in **China**. In that age, Vietnam preferred to trade with China. So, the lump of color was bought for dyeing the yarn in Vietnam. Then, it was exported in general selling. The weavers

การทอผ้าแพรวามีเทคนิคพิเศษ คือ ขณะทอต้องคว่ำด้านสวย (หน้าผ้า) ลงด้านล่าง

Prae-wa Cloth is woven by special technique : while the cloth is weaving, the design had to be turned over.

สตรีสูงอายุชาวผู้ที่กับการสืบทอดมรดกศิลป์ผ้าทอมือ

The elderly woman who inherited the Art Heritage of hand woven cloth.

ดังนั้น อาจจะมีหลักฐานอยู่ 2 แนวคิด จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ชาวผู้ที่ เทศสัมผัสเรื่อง ผ้าฝ้ายแดงยอดนับเป็นข้อมูล ที่น่าศึกษาและถือเป็น กุญแจสำคัญที่จะนำไปบนวงเสื้บคันต่อกับมรดกชิ้นเอกเหล่านี้ในเรื่องข้อมูลที่ถูกต้องไม่ผิดพลาด ตลอดจนใช้เป็นแหล่งอ้างอิงถึงหลักฐานความถูกต้อง เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ยึดถือได้โดยไม่ได้เปลี่ยนประวัติศาสตร์ของมรดกแห่งชาติแขนงนี้สืบไป ชั่วลูกชั่วหลาน

preferred to use it as Warp in weaving as the best material in weaving socio-cultural in the past 150 years. For the design, it was preferred Ko lai (Jok lai) by village silk raised by villagers or buying it. So, there was an accustomed to using a word or expression “Prae-dang-yo,” the plain cloth **Fai Yo Mai** (Cotton and Silk) or cloth with **cotton plain and silk flower**.

This was told by Ban-pone villagers who revealed an interesting present information in case study. Some academics understood that Prae-wa Dang-yo or ancient cotton Dang-yo, was dyed from **wild Indian mulberry root** or the root forest York. According to the search of origin, the wild Indian mulberry root couldn't be able to dye the bright red as Prae-wa cloth, (according to the experiment/weavers' answer) and the area of Pu-pan hill or Sawannaket city, Lao People's Democratic Republic, although there were Indian mulberry trees, when they used for dyeing the cotton yarn, the yellow/orange would be occurred only. It couldn't be red color at all.

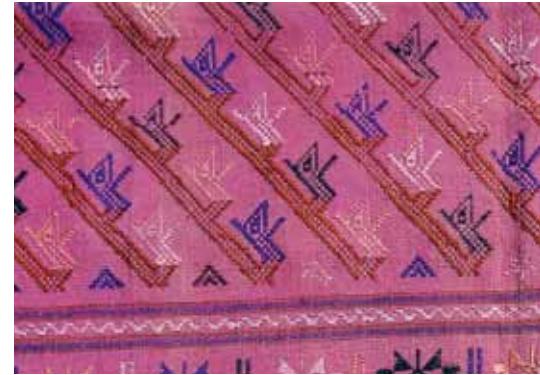
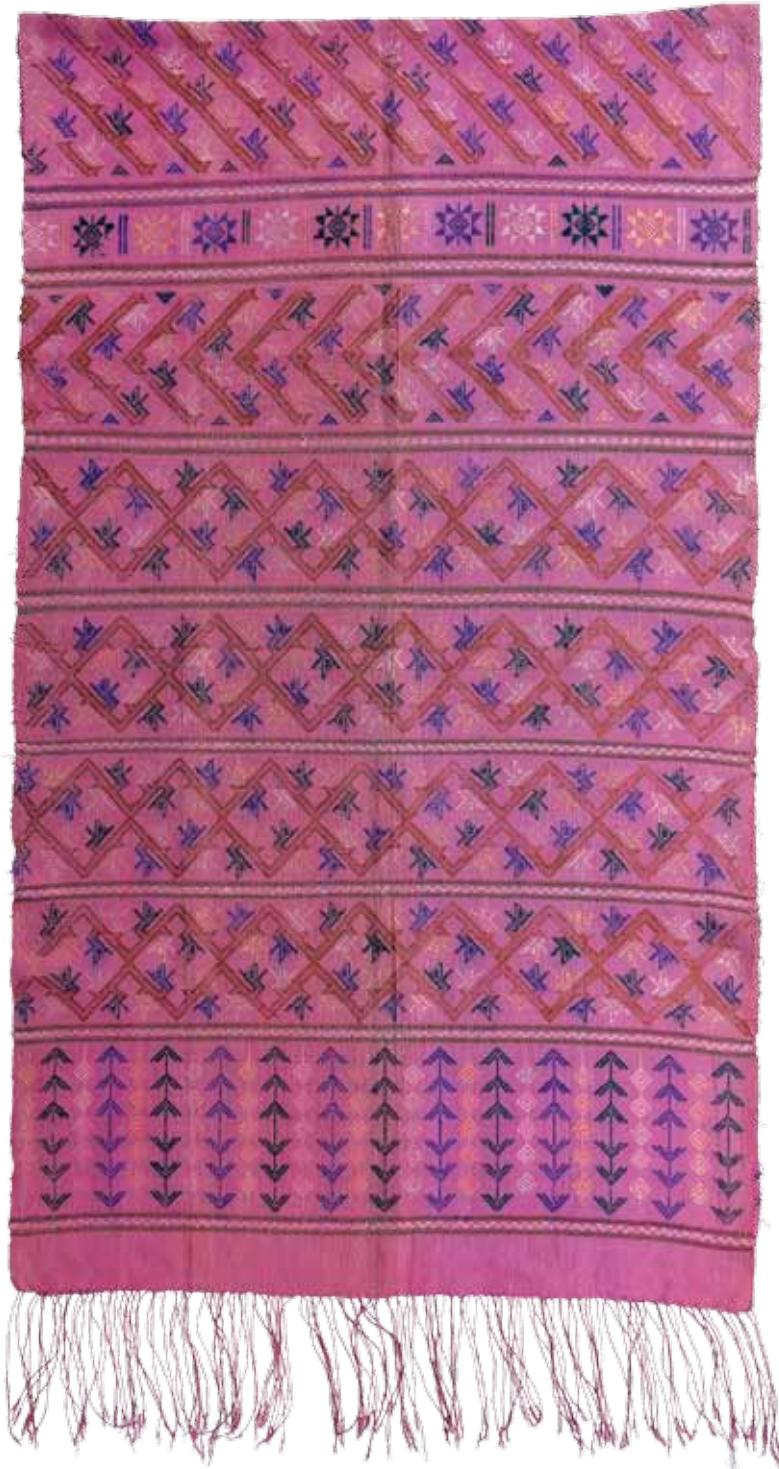
Therefore, there would be 2 ideas of evidence. According to the telling by Pu-thai elder who used to touch **Pa Fai Dang-yo** which was information to be studied as a major key to combine with the searching for these important heritages regarding to the correct information being used as reference to the evidence of correctness to be focused by new age youngsters without changing the history of this field in national inheritance to next generation.

ผ้าแพรว้าฝ้ายແಡຍອ บ້ານໂພນ ດຳບລໂພນ ຄໍເກອຄໍມ່ວງ ຈັງວັດກາພືສນູ້

ລາຍໜ້ອດອກໄມ້ ດອກຂອກ່າຍ ໃບບຸນອຸ້ມດາວ ດອກຈັນກິງ ດອກຕາບັ້ງຂາເງ ດອກໃບບຸນໜ່ວ່ານ ແລະ ດອກນາຄ້ວ່າມຸນໃໝ່

Prea-wa Fai dang-yo, Ban-pone, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province, Cho-dok-mai design (bunch of flower), Ko-kai design (Hook design), Bai-boon-oom-dao design, Changing design, Ta-bung-ka-ke design, Dok-bai-boon-wan design, and Dok-nak-hua-choom-yai design.

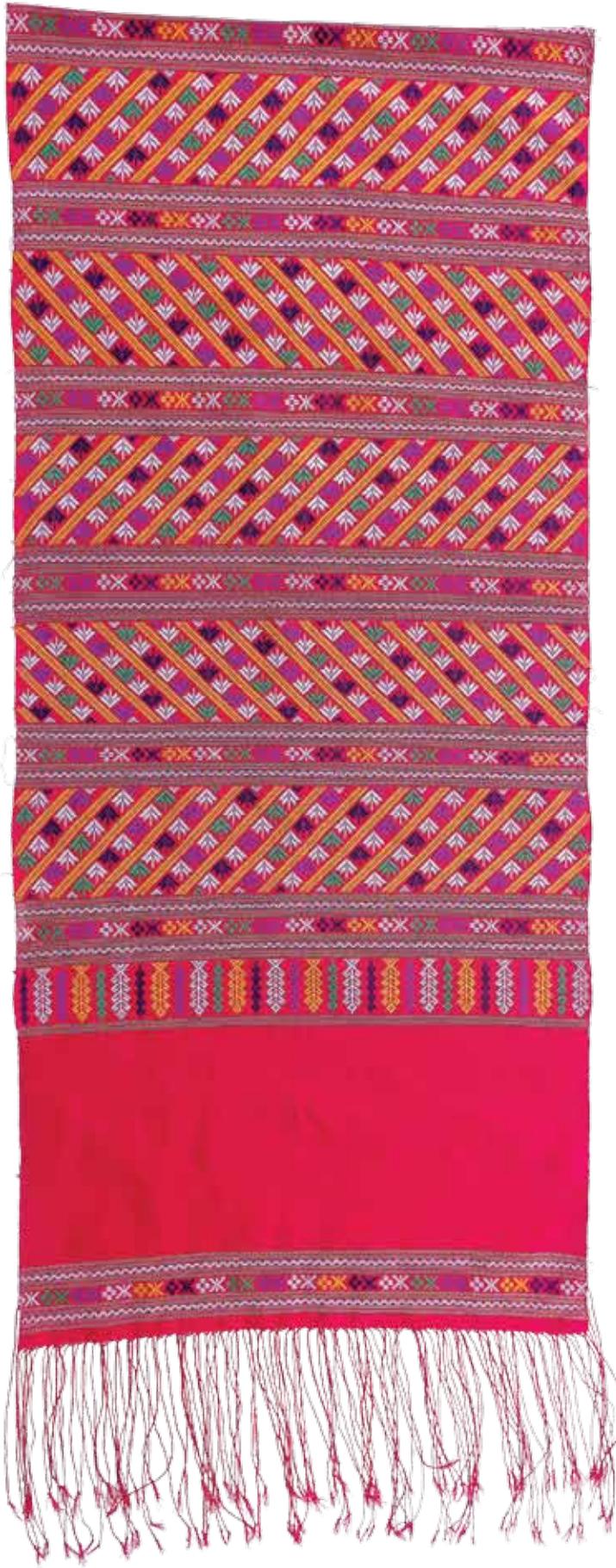
ผ้าแพรวาผ้ายแดงยอ บ้านนาอี ตำบลนาอง อำเภอศรีรัตุ จังหวัดอุดรธานี
ลายช่อดอกไม้ ดอกนาคหัวซูมน้อย ดอกนาคไต่เครือ และดอกมะลิ

Prae-wa Fai dang-yo, Bannahee, Na-yoong Sub-district, Sritat District, Udon Thani Province,
Cho-dok-mao design (bunch of flower), Dok-nak-hua-choom-noi design, Nak-tai-kreu design, and Dok Malan design.

ผ้าแพรว้าผ้ายแดงขอ บ้านโนน ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
ลายตันดอกไม้ ดอกนาคกันตี ดอกนาคคอด ดอกนาคหัวช่อง ดอกกาบแบด อุ้มนาคกันตี ดอกนาคหัวชุม ดอกกาบแบด และดอกกาบแบดข้อ

Prae-wa Fai dang-yo, Ban-pone, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province,
Ton-dok-mai design, Nak-kon-tee design, Dok-nak-kod design, Dok-nak-hua-kong eign, Dok-kab-bad-oom-nak-kon-tee
design, Dok-nak-hua-choom, Dok-kab-bad design, and Dok-kab-bad-ko design.

ผ้าแพรวาผ้ายแดงยอด บ้านโน่น ตำบลโน่น อำเภอคำม่วง
จังหวัดกาฬสินธุ์
ลายช่อดอกไม้ ดอกตานบังขาเช และดอกใบบุ่นใต้เครื่อ
Prae-wa Fai dang-yo, Ban-pone, Pone Sub-district,
Kammuang District, Kalasin Province,
Cho-dok-mai design (Bunch of flower), Dok-ta-
bong-ka-ke design, and Dok-ba-boon-tai-kreu
design.

ผ้าแพรว้าฝ่ายแดงยอ บ้านเหลาภูพาน ตำบลเหลาภูพาน อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ลายช่อดอกไม้ ดอกนาคหัวช่อง ดอกตะนาหวง冈 ดอกนาค ไต่เครือ ดอกใบบุ่นไต่เครือ ดอกกากับแบบข้อ และดอกพันมหา

Prae-wa Fai dang-yo, Ban-lao-pu-pan, Lao-pupan Sub-district, Somdej District, Kalasin Province, Cho-dok-mai design (Bunch of flower), Dok-nak-hua-kong design, Dok-ta-pao-long-kao design, Dok-nak-tai-kreu design, Dok-bai-boon-tai-kreu design, Dok-kab-bad-ko design, and Dok-pan-ma-ha design.

แพรเม่นฝ่ายแดงยอด บ้านโนน ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
ลายชื่อสัมปoyeracco และดอกกระบวนหัวขาว

Prae Mon Fai dang-yo, Ban-nong, Nong-ya-sai Sub-district, Wangsammo District, Udon Thani Province, Cho-som-poi-aew design, and Kra-buan-hua-kwan design.

แพรเม่นฝ่ายแดงยอด บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
ลายชื่อสัมปoyeracco ดอกนาคกันตี ใบไม้ และลายนาคแขวนสร้อย

Prae Mon Fai dang-yo, Ban-nong-pai, Nong-ya-sai Sub-district, Wangsammo District, Udon Thani Province, Cho-som-poi-aew design, Dok-nak-kon-tee design, Leaf Design, and Nak-kan-soi design.

